

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z JĘZYKA POLSKIEGO NA POSZCZEGÓLNE OCENY W KLASIE ÓSMEJ

Ocenę **celującą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania na ocenę bardzo dobrą oraz:

I. KSZTAŁCENIE LITERACKIE I KULTUROWE

1. Czytanie tekstów literackich – uczeń:

- wyraża opinię na temat tekstu, odnosi się do celu wypowiedzi i intencji nadawcy,
- analizuje i wykorzystuje informacje z tekstu literackiego, popularnonaukowego, naukowego, publicystycznego w tworzonej wypowiedzi,
- czyta teksty dawne i współczesne, także spoza programu nauczania, inicjuje dyskusje na ich temat, porównuje utwory między sobą, zestawia ich znaczenia dosłowne, przenośne, symboliczne.

2. Odbiór tekstów kultury – uczeń:

- samodzielnie interpretuje teksty literackie i inne teksty kultury, także spoza programu nauczania, uwzględnia konteksty kulturowe, biograficzne, historyczne ważne dla interpretacji, odczytuje znaczenia dosłowne, przenośne i symboliczne,
- krytycznie, uwzględniając różne punkty widzenia odnosi się do treści zawartych w dziele oraz zachowań, postaw, wartości bohaterów literackich, uwzględnia system moralny i etyczny,
- praktycznie i twórczo wykorzystuje informacje zawarte w różnych tekstach kultury do tworzenia wypowiedzi i rozwijania zainteresowań.

II. KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE – uczeń:

- świadomie i celowo wykorzystuje wiedzę językową w zakresie fleksji, składni, fonetyki, słownictwa, kultury języka w tworzonych wypowiedziach,
- odczytuje sens przenośny tekstów, wynikający ze świadomego kształtowania jego warstwy językowej.
- samodzielnie rozwija umiejętności językowe i poszerza zakres wiedzy w tej dziedzinie.

III. TWORZENIE WYPOWIEDZI

1. Elementy retoryki – uczeń:

- aktywnie uczestniczy w dyskusji, rzeczowo przedstawia własne zdanie i zawsze przemyślane, oryginalne wnioski na określony temat,
- wygłasza z pamięci przemówienie, tekst poetycki, monolog i interpretuje go głosowo, uwzględniając charakter tekstu, zastosowane środki stylistyczne i retoryczne, w sposób szczególny dba o kulturę słowa, poprawność wymowy, intonację, akcentowanie.

2. Mówienie i pisanie – uczeń:

- samodzielnie tworzy spójne, logiczne, bogate leksykalnie wypowiedzi, przedstawia ciekawe, oryginalne ujęcie tematu, wyraża własne stanowisko, dobiera właściwe i przekonujące argumenty, uwzględniające konteksty, płynnie dowodzi swoich racji,
- w sposób szczególny dba o poprawność językową, zapis wypowiedzi, kompozycję, podejmuje próbę wprowadzenia własnej, oryginalnej stylistyki,
- krytycznie, rzeczowo, bezstronnie potrafi ocenić pracę innych, analizuje wykonane zadania i przedstawia własne spostrzeżenia,
- podejmuje próby własnej twórczości literackiej, stosuje różnorodne zabiegi językowe i stylistyczne,
- aktywnie włącza się w realizację projektów polonistycznych, pełni ważne funkcje w grupie.

IV. SAMOKSZTAŁCENIE – uczeń:

- twórczo, świadomie, swobodnie posługuje się informacjami z różnych źródeł, np. słowniki (ortograficzny, poprawnej polszczyzny, języka polskiego, wyrazów bliskoznacznych, frazeologiczny, terminów i bohaterów literackich), encyklopedie, czasopisma, książki, strony internetowe do tworzenia tekstów (informacyjnych, oceniających, argumentacyjnych),
- w sposób szczególny dba o poprawność wypowiedzi (ortograficzną, interpunkcyjną, językową, merytoryczną) wykorzystując wiadomości i materiały z różnych źródeł, np. słowniki, poradniki, audycje radiowe, programy telewizyjne, strony internetowe.

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania na ocenę dobrą oraz:

I. KSZTAŁCENIE LITERACKIE I KULTUROWE

1. Czytanie tekstów literackich – uczeń:

- samodzielnie odczytuje teksty współczesne i dawne, w tym gwarowe,
- interpretuje treść i problematykę przeczytanego, wysłuchanego utworu literackiego, tekstu kultury, analizuje problemy i zjawiska otaczającej go rzeczywistości, przedstawia własne stanowisko, uzasadnia je, konfrontuje je z innymi,
- rozumie polecenia, sens wypowiedzi innych osób, aktywnie słucha, również dłuższych wypowiedzi, żywo reaguje na nie, analizuje ich treść, kompozycję i poprawność,
- wyjaśnia funkcje elementów informacyjnych, emocjonalnych i wartościujących, perswazyjnych w tekście, interpretuje je,
- biegle wyszukuje potrzebne informacje, odróżnia informacje ważne od mało istotnych, formułuje otwarte pytania i odpowiedzi w formie kilkuzdaniowej wypowiedzi dotyczące tekstu, określa jego tematykę, parafrazuje, ocenia wartość wypowiedzi, odróżnia opinię od faktu, fikcję od rzeczywistości oraz od kłamstwa, wykorzystuje te rozróżnienia w praktyce,
- omawia tekst o charakterze emocjonalnym, argumentacyjnym, omawia tezę, argumenty, przykłady, objaśnia funkcje i polemizuje z tekstem,

2. Odbiór tekstów kultury – uczeń:

- odczytuje tekst kultury (utwór literacki, obraz, rzeźbę, plakat, grafikę, ilustrację, fotografię) na poziomie dosłownym, przenośnym, symbolicznym, analizuje je pod względem metaforycznym i krytycznym, interpretuje w różnych kontekstach (kulturowym, biograficznym, historycznym), określa sens i problematykę utworu i ustosunkowuje się do nich,
- interpretuje w tekście przykłady perswazji, sugestii, ironii, manipulacji językowej, aluzje, odnosząc się do intencji nadawcy, płynnie stosuje te terminy, zauważa wpływ tekstu na odbiorcę i odnosi się do tego zjawiska,
- szczegółowo charakteryzuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi,
- biegle odróżnia, analizuje cechy gatunków epickich, przytaczając odpowiednie fragmenty (powieść i jej odmiany, opowiadanie, nowela, legenda, baśń, przypowieść (parabola), mit, bajka, pamiętnik, dziennik, eposeja),
- wyjaśnia motywy działania bohaterów, ocenia ich postawy, odwołując się do wartości moralnych i etycznych, uwzględnia złożoność sytuacji w jakich się znajdują, unika prostych, jednoznacznych, stereotypowych ocen,
- szczegółowo analizuje elementy świata przedstawionego w tekście epickim, określa ich funkcje,
- wyodrębnia elementy innych form wypowiedzi w utworze epickim (opowiadanie, opis przeżyć, postaci, miejsca, charakterystyka pośrednia i bezpośrednia), określa ich funkcje w tekstach,

- rozróżnia prawdę i prawdopodobieństwo w utworze, określa elementy biograficzne i autobiograficzne w tekście,
- rozumie znaczenie archaizmów (rozróżnia je od archaizacji) i wyrazów gwarowych w utworze, korzysta z przypisów, słowniczka lub innych źródeł,
- biegle dostrzega zróżnicowanie stylistyczne oraz w zakresie intencji tekstu artystycznego, naukowego, popularnonaukowego, publicystycznego, wyszukuje w nich informacje wyrażone wprost i pośrednio, wykorzystuje je do własnych celów,
- płynnie nazywa i rozpoznaje gatunki dziennikarskie: wywiad, artykuł, felieton, reportaż, określa ich cechy i uzasadnia przynależność gatunkową, świadomie posługuje się nazwami tych gatunków, rozróżnia je od tekstów literackich,
- swobodnie opisuje cechy liryki w tekście poetyckim oraz identyfikuje gatunki liryczne i opisuje ich cechy (hymn, sonet, pieśń, tren, fraszka, wiersz wolny),
- charakteryzuje szczegółowo, podając odpowiednie fragmenty tekstu, podmiot liryczny, bohatera wiersza, nie utożsamia ich z autorem,
- interpretuje obrazy poetyckie w utworze,
- analizuje, określa funkcje środków stylistycznych i wpływ na wymowę utworu (epitet, metaforę, porównanie (w tym homeryckie), uosobienie i ożywienie, wyraz dźwiękonaśladowczy, anaforę, powtórzenie, apostrofę, inwokacje, neologizm, prozaizm, kolokwializm, archaizację, eufemizm, pytanie retoryczne),
- określa cechy literatury dydaktycznej i potrafi podać jej przykłady,
- określa funkcje elementów poszczególnych rodzajów literackich w balladzie, satyrze,
- odróżnia dramat od adaptacji i inscenizacji,
- swobodnie posługuje się słownictwem związanym z dramatem: akt, scena, tekst główny i poboczny (didaskalia), dialog i monolog (w tym wewnętrzny), charakteryzuje poszczególne gatunki dramatyczne: tragedię, komedię, dramat właściwy, potrafi przyporządkować utwór do odpowiedniego gatunku dramatycznego,
- podejmuje próbę interpretacji adaptacji teatralnej, filmowej,
- płynnie, wyraźnie czyta z podziałem na role, interpretując głosowo, dramat i scenariusz, rozumie budowę i treść utworu,
- objaśnia funkcje elementów komicznych i tragicznych w dziele, odnosi się do złożonych sytuacji bohaterów,
- analizuje i interpretuje symbol i alegorię w tekstach kultury,
- wnikliwie analizuje funkcje środków językowych i pozajęzykowych w filmie, przedstawieniu teatralnym, reklamie, reaguje na nie,
- interpretuje aforyzm, anegdotę,

- szczegółowo i wnikliwie analizuje związki między dziełem literackim a tekstem kultury, odnosi się do kontekstów, które są pomocne w ich odczytaniu,
- samodzielnie dokonuje przekładu intersemiotycznego tekstów kultury, prezentuje wyniki w ramach projektu grupowego.

II. KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

1. Gramatyka języka polskiego - uczeń:

- swobodnie nazywa części mowy: odmienne - rzeczownik (pospolite i własne, żywotne i nieżywotne, osobowe i nieosobowe, konkretne i abstrakcyjne), przymiotnik, czasownik (dokonany i niedokonany, strona czynna, bierna, zwrotna), liczebnik i jego typy, zaimek; nieodmienne - przysłówki, przyimek, spójnik, partykułę, wykrzyknik,
- biegle odmienia i określa formy gramatyczne odmiennych części mowy,
- zawsze poprawnie oddziela temat wyrazu od końcówki także w wyrazach nietypowych,
- płynnie rozpoznaje i nazywa typy imiesłowów, tworzy je i odmienia,
- rozpoznaje i określa funkcje części zdania: podmiot (gramatyczny, logiczny, szeregowy, zbiorowy, domyślny), orzeczenie (czasownikowe, imienne), przydawkę, dopełnienie (bliższe, dalsze), okolicznik (czasu, miejsca, sposobu, przyczyny, celu, przyzwolenia, warunku),
- biegle rozpoznaje i nazywa związki wyrazów w zdaniu oraz zależności między zdaniami składowymi, określa człon nadrzędny i podrzędny w związkach wyrazowych i zdaniach, rozpoznaje związek zgody, rzędu i przynależności,
- konstruuje, określa typy zdania pojedynczego (rozwinęte i nierozwinęte, pod względem celu: oznajmujące, rozkazujące, pytające, wykrzyknikowe) oraz złożonego: współrzędnie (łącznie, rozłącznie, wynikowo, przeciwstawnie) i podrzędnie (przydawkowe, dopełnieniowe, okolicznikowe, podmiotowe, orzecznikowe),
- samodzielnie i poprawnie sporządza wykresy zdań pojedynczych, złożonych i wielokrotnie złożonych,
- swobodnie rozpoznaje wyraz podstawowy i pochodny, podstawę słowotwórczą, formant, rdzeń wyrazu, tworzy rodzinę wyrazów, tworzy i nazywa wyrazy pochodne, wykorzystując odpowiednie formanty,
- wykorzystuje w praktyce wiedzę i umiejętność z zakresu fonetyki (zachowuje poprawność wymowy, zapisu).

2. Zróżnicowanie języka - uczeń:

- wykorzystuje w tworzonych wypowiedziach synonimy, wyrazy pokrewne, antonimy, homonimy, przysłowia, powiedzenia, związki frazeologiczne, wyjaśnia ich znaczenie i używa we właściwym kontekście,
- swobodnie rozróżnia realne i słowotwórcze znaczenie wyrazu, różnicuje wyrazy ze względu na treść i zakres,

- płynnie odróżnia język ogólnonarodowy, gwarę, dialekt, odmiany środowiskowe języka, posługuje się wybranymi z nich.

3. Komunikacja językowa i kultura języka – uczeń:

- wskazuje cechy stylu oficjalnego i nieoficjalnego, urzędowego (mówionego i pisanego), artystycznego, określa ich funkcje,
- dostrzega i analizuje intencje wypowiedzi wyrażoną wprost, przenośnie i symbolicznie,
- celowo, w pełni świadomie stosuje normy językowe, zasady grzecznościowe, zwłaszcza w wypowiedziach publicznych,
- zna i świadomie, w sposób asertywny, wykorzystuje językowe sposoby osiągnięcia porozumienia,
- analizuje przykłady manipulacji, perswazji, prowokacji językowej, komentuje je i reaguje na nie,
- zauważa własne i cudze błędy językowe, poprawia je, w razie potrzeby korzystając z różnych źródeł,
- biegle i świadomie stosuje w praktyce wiedzę z zakresu poprawności i etykiety językowej.

4. Ortografia i interpunkcja – uczeń:

- zawsze stosuje w tworzonych wypowiedziach zasady ortograficzne: u, ó, rz, ż, ch, h, ę, en, em, ą, on, om, wielka i mała litera, pisownia przedrostków i zakończeń wyrazów, miękkości spółgłosek, przymiotników złożonych, cząstki -by i partykuły -nie z różnymi częściami mowy, przyimków, dotyczące rozbieżności między mową a pismem,
- biegle zna wyjątki od poznanych reguł i poprawnie je zapisuje,
- płynnie, intuicyjnie stosuje poznane zasady interpunkcyjne (w tym: oddziela przecinkiem zdania składowe, wymienia podstawowe spójniki, przed którymi należy stawiać lub nie przecinek w zdaniach złożonych, poprawny zapis interpunkcyjny skrótów i skrótowców),
- dostrzega błędy i dokonuje korekty językowej we własnym i cudzym tekście, w razie wątpliwości (wyrazy rzadkie, o nietypowej pisowni) korzysta ze słownika ortograficznego.

III. TWORZENIE WYPOWIEDZI

1. Elementy retoryki – uczeń:

- swobodnie i płynnie wypowiada się w sposób spójny, uporządkowany, logiczny, jasny i zrozumiały, na określony temat, wyraża swoją opinię, logicznie ją uzasadnia, odnosi się do poglądów autorytetów, używa cytatów, sentencji, przysłów, polemizuje ze stanowiskiem innych,
- swobodnie prezentuje własne zdanie w dyskusji lub ją inicjuje, rzeczowo je uzasadnia, świadomie stosuje retoryczne środki wyrazu, przestrzega zasad kultury słowa,

- wygłasza ciekawe, poprawne przemówienie, monolog, posługuje się różnorodnymi środkami wyrazu,
- świadomie i celowo stosuje językowe i pozajęzykowe środki przekazu, różnicuje je w zależności od adresata, sytuacji oficjalnej i nieoficjalnej, rodzaju komunikatu
- zdecydowanie reaguje na kłamstwo, manipulację, przejawy łamania etykiety językowej, zachowując zasady kultury,
- płynnie recytuje tekst poetycki z pamięci, wyraża emocje, nastrój, interpretuje go głosowo, uwzględniając temat, sens utworu,
- biegle stosuje zasady poprawnej wymowy, intonacji, prawidłowo akcentuje wyrazy, także nietypowe,
- mówi płynnie, wyraźnie, zachowuje zasady poprawności, etykiety językowej, etyki mowy, unika regionalizmów, elementów gwary, które są niezgodne z normą językową.

2. Mówienie i pisanie – uczeń:

- tworzy wypowiedzi pomysłowe, oryginalne, poprawne pod względem ortograficznym, interpunkcyjnym, językowym, stylistycznym, bogate leksykalnie, wyczerpujące, uporządkowane, logiczne i spójne, wyraża opinię i uzasadnia swoje stanowisko, polemizuje z innymi,
- zachowuje trójdzielną, przemyślaną kompozycję tekstu, stosuje akapit jako znak logicznego wyodrębnienia poszczególnych części tekstu, dba o spójne, ciekawe nawiązania pomiędzy elementami składowymi wypowiedzi,
- wykorzystuje cytat, aby wzbogacić wypowiedź, nawiązuje do jego treści w tekście, poprawnie zapisuje,
- samodzielnie formułuje, uwzględniając wszystkie elementy, odpowiedni układ graficzny poprawne językowo i stylistycznie: ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, pozdrowienia, gratulacje, dedykację, zawiadomienie, notatkę w różnych formach, plan ramowy i szczegółowy, e-mail, sms, komentarz, opis, list prywatny i oficjalny, dziennik, pamiętnik,
- zawsze poprawnie streszcza, przekształca, skraca tekst uwzględniając istotne zagadnienia zawarte w wypowiedzi, zgodnie z funkcją tekstu (np. naukowego),
- samodzielnie i poprawnie tworzy rozprawkę, odwołując się do właściwych kontekstów, formułuje tezę i hipotezę i je rozróżnia, wnikliwie dobiera argumenty i przykłady do nich, wnioskuje, używa słownictwa odpowiedniego dla tego typu wypowiedzi,
- formułuje opowiadanie twórcze i odtwórcze, uwzględnia elementy świata przedstawionego, stosuje w zależności od potrzeb narrację pierwszoosobową i trzecioosobową, umieszcza dialog w wypowiedzi, mowę zależną i niezależną oraz stosuje w tekście inne formy wypowiedzi: opis przeżyć, miejsca, charakterystykę, indywidualizuje język bohaterów, wprowadza ciekawe ujęcie tematu, urozmaiconą kompozycję.

- swobodnie przygotowuje i zapisuje wywiad, zachowując odpowiednią formę graficzną, wywiad, stara się o ciekawe ujęcie tematu, wykorzystuje wiedzę dotyczącą tematu rozmowy,
- biegle konstruuje opis dzieła sztuki (obrazu, rzeźby, plakatu, ilustracji, fotografii), wykorzystuje we własnej wypowiedzi konteksty, uwzględnia znaczenia przenośne, podejmuje próbę interpretacji, stosuje odpowiednie słownictwo,
- pisze wyczerpujące sprawozdanie (ze spektaklu, filmu, wydarzenia) oraz wnikliwą i szczegółową recenzję (książki, filmu, spektaklu), wyraża w niej własną opinię, używa odpowiedniego słownictwa,
- tworzy prosty scenariusz przedstawienia na podstawie własnego pomysłu,
- w sposób szczególny dba o estetykę zapisu.

IV. SAMOKSZTAŁCENIE – uczeń:

- świadomie i celowo korzysta z informacji w słowniku ortograficznym, języka polskiego, wyrazów obcych, wyrazów bliskoznacznych i poprawnej polszczyzny, encyklopediach, poradnikach, aby wzbogacić własną wypowiedź pod względem treściowym i językowym,
- z własnej inicjatywy korzysta z zasobów znajdujących się w bibliotekach stacjonarnych i on-line, zasobach muzeów, innych instytucji udostępniających materiały o charakterze edukacyjnym,
- wyszukuje wiarygodne informacje w Internecie, książkach, czasopiśmie, porównuje zgromadzone wiadomości między sobą,
- efektywnie stosuje technologię informacyjną do rozwijania zainteresowań, wzbogacania wiedzy na temat kultury swojego regionu.

Ocenę **dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania na ocenę dostateczną oraz:

I. KSZTAŁCENIE LITERACKIE I KULTUROWE

1. Czytanie tekstów literackich – uczeń:

- samodzielnie odczytuje większość tekstów współczesnych i dawnych, w tym gwarowych,
- omawia treść, wyjaśnia problematykę przeczytanego, wysłuchanego utworu literackiego, tekstu kultury, problemy i zjawiska otaczającej go rzeczywistości, przedstawia własne stanowisko, uzasadnia je,
- rozumie polecenia, sens wypowiedzi innych osób, uważnie słucha, również dłuższych wypowiedzi, żywo reaguje na nie,
- określa funkcje elementów informacyjnych, emocjonalnych i wartościujących, perswazyjnych w tekście, objaśnia ich znaczenia,
- wyszukuje potrzebne informacje, odróżnia informacje ważne od mało istotnych, formułuje otwarte pytania i odpowiedzi w formie kilkudzaniowej wypowiedzi dotyczące tekstu, określa jego tematykę, parafrazuje, ocenia wartość wypowiedzi, odróżnia opinię od faktu, fikcję od rzeczywistości oraz od kłamstwa, wykorzystuje te rozróżnienia w praktyce,
- objaśnia funkcję tekstu o charakterze emocjonalnym, argumentacyjnym, omawia tezę, argumenty, przykłady.

2. Odbiór tekstów kultury – uczeń:

- odczytuje tekst kultury (utwór literacki, obraz, rzeźbę, plakat, grafikę, ilustrację, fotografię) na poziomie dosłownym i przenośnym, w większości analizuje je pod względem metaforycznym i krytycznym, odnosi się do najważniejszych kontekstów (kulturowego, biograficznego, historycznego), opisuje i wyjaśnia temat i problematykę utworu,
- wskazuje w tekście przykłady perswazji, sugestii, ironii, manipulacji językowej, aluzje, analizuje je i określa intencje nadawcy,
- charakteryzuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi,
- odróżnia i omawia cechy gatunków epickich: powieść i jej odmiany, opowiadanie, nowela, legenda, baśń, przypowieść (parabolę), mit, bajkę, pamiętnik, dziennik, epopcję,
- odczytuje i wyjaśnia sens utworu, wyjaśnia motywy działania bohaterów, ocenia ich postawy, odwołując się do wartości moralnych i etycznych,
- analizuje elementy świata przedstawionego w tekście epickim,
- opisuje wpływ narracji na kształt tekstu,
- wyodrębnia elementy innych form wypowiedzi w utworze epickim (opowiadanie, opis przeżyć, postaci, miejsca, charakterystyka pośrednia i bezpośrednia),
- płynnie posługuje się pojęciami: realizm, fantastyka,
- wykorzystuje w praktyce spis treści, przypisy, indeks, wyszukuje i zapisuje cytaty na określony temat z poszanowaniem praw autorskich,

- rozumie znaczenie archaizmów i wyrazów gwarowych w utworze, korzysta z przypisów, słowniczka,
- formułuje przypis,
- dostrzega zróżnicowanie stylistyczne tekstu artystycznego, naukowego, popularnonaukowego, publicystycznego, wyszukuje w nich informacje wyrażone wprost i pośrednio, wskazuje intencje poszczególnych rodzajów tekstów,
- nazywa i rozpoznaje gatunki dziennikarskie: wywiad, artykuł, felieton, reportaż, określa ich cechy i uzasadnia przynależność gatunkową,
- opisuje cechy liryki w tekście poetyckim,
- identyfikuje gatunki liryczne i opisuje ich cechy: hymn, sonet, pieśń, tren, fraszka, wiersz wolny,
- charakteryzuje szczegółowo podmiot liryczny, bohatera wiersza, nie utożsamia ich z autorem,
- analizuje i próbuje interpretować obrazy poetyckie w utworze,
- określa funkcje środków stylistycznych w utworze: epitet, metaforę, porównanie (w tym homeryckie), uosobienie i ożywienie, wyraz dźwiękonaśladowczy, anaforę, powtórzenie, apostrofę, inwokację, neologizm, prozaizm, kolokwializm, archaizację, eufemizm, pytanie retoryczne,
- określa funkcje elementów rytmizujących w tekście: strofa, wers, refren, rym, ilość sylab w wersie,
- określa cechy literatury dydaktycznej,
- opisuje typowe elementy poszczególnych rodzajów literackich w balladzie, satyrze,
- posługuje się w praktyce słownictwem związanym z dramatem: akt, scena, tekst główny i poboczny (didaskalia), dialog i monolog (w tym wewnętrzny), charakteryzuje poszczególne gatunki dramatyczne: tragedię, komedię, dramat właściwy, potrafi przyporządkować utwór do odpowiedniego gatunku dramatycznego,
- czyta z podziałem na role, interpretując głosowo, dramat i scenariusz, rozumie budowę i treść utworu,
- wyraża własną opinie na temat adaptacji teatralnej i filmowej, ocenia ją krytycznie pod względem treści, sposobu przedstawienia,
- dostrzega w komiksie, piosence odwołania do kontekstów literackich, kulturowych,,
- objaśnia elementy komiczne i tragiczne w dziele, odnosi się do sytuacji bohaterów,
- analizuje i podejmuje próbę interpretacji symbolu i alegorii w tekstach kultury,
- analizuje funkcje środków językowych i pozajęzykowych w filmie, przedstawieniu teatralnym, reklamie,
- podejmuje próbę interpretacji aforyzmu, anegdoty,

- dostrzega związki między dziełem literackim a tekstem kultury, analizuje je i odnosi się do kontekstów, które są pomocne w ich odczytaniu,
- dokonuje przekładu intersemiotycznego tekstów kultury, prezentuje wyniki w ramach projektu grupowego.

II. KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

1. Gramatyka języka polskiego - uczeń:

- nazywa części mowy: odmienne - rzeczownik (pospolite i własne, żywotne i nieżywotne, osobowe i nieosobowe, konkretne i abstrakcyjne), przymiotnik, czasownik (dokonany i niedokonany, strona czynna, bierna, zwrotna), liczebnik i jego typy, zaimek; nieodmienne - przysłówek, przyimek, spójnik, partykułę, wykrzyknik,
- odmienia i określa formy gramatyczne odmiennych części mowy,
- oddziela temat wyrazu od końcówki także w wyrazach nietypowych,
- biegle tworzy przysłówki od przymiotników,
- rozpoznaje i nazywa typy imiesłówów, tworzy je i odmienia,
- rozpoznaje części zdania: podmiot (gramatyczny, logiczny, szeregowy, zbiorowy, domyślny), orzeczenie (czasownikowe, imienne), przydawkę, dopełnienie, okolicznik (czasu, miejsca, sposobu, przyczyny, celu),
- wskazuje i tworzy zdania bezpodmiotowe,
- nazywa związki wyrazów w zdaniu oraz zależności między zdaniami składowymi, określa człon nadrzędny i podrzędny w związkach wyrazowych i zdaniach,
- nazywa i określa zdania pojedyncze (rozwinęte i nierozwinęte, pod względem celu: oznajmujące, rozkazujące, pytające, wykrzyknikowe) oraz złożone: współrzędnie (łącznie, rozłącznie, wynikowo, przeciwstawnie) i podrzędnie (przydawkowe, dopełnieniowe, okolicznikowe, podmiotowe, orzecznikowe),
- tworzy wykresy zdań pojedynczych, złożonych i wielokrotnie złożonych,
- wskazuje wyraz podstawowy i pochodny, podstawę słowotwórczą, formant, rdzeń wyrazu, tworzy rodzinę wyrazów,
- tworzy i nazywa wyrazy pochodne, wykorzystując odpowiednie formanty,
- wskazuje zjawiska: utraty dźwięczności w wygłosie, upodobnień pod względem dźwięczności, uproszczeń grup spółgłoskowych.

2. Zróżnicowanie języka - uczeń:

- rozróżnia synonimy, wyrazy pokrewne, antonimy, homonimy,
- posługuje się w wypowiedziach przysłowiami, powiedzeniami, związkami frazeologicznymi, wyjaśnia ich znaczenie i używa we właściwym kontekście,
- rozróżnia realne i słowotwórcze znaczenie wyrazu, różnicuje wyrazy ze względu na treść i zakres,
- odróżnia język ogólnonarodowy, gwara, dialekt, odmiany środowiskowe języka.

3. Komunikacja językowa i kultura języka – uczeń:

- wskazuje cechy stylu oficjalnego i nieoficjalnego, urzędowego (mówionego i pisanego), artystycznego,
- dostrzega intencje wypowiedzi wyrażoną wprost, przenośnie i symbolicznie,
- celowo stosuje normy językowe, zasady grzecznościowe, zwłaszcza w wypowiedziach publicznych,
- zna i świadomie wykorzystuje językowe sposoby osiągnięcia porozumienia,
- analizuje przykłady manipulacji, perswazji, prowokacji językowej,
- zauważa większość błędów językowych, poprawia je z pomocą różnych źródeł,
- stosuje w praktyce wiedzę z zakresu poprawności i etykiety językowej.

4. Ortografia i interpunkcja – uczeń:

- stosuje w praktyce zasady ortograficzne: u, ó, rz, ż, ch, h, ę, en, em, ą, on, om, wielka i mała litera, pisownia przedrostków i zakończeń wyrazów, miękkości spółgłosek, przymiotników złożonych, cząstki -by i partykuły -nie z różnymi częściami mowy, przyimków, dotyczące rozbieżności między mową a pismem,
- zna wyjątki od poznanych reguł i poprawnie je zapisuje,
- stosuje poznane zasady interpunkcyjne (w tym: oddziela przecinkiem zdania składowe, wymienia podstawowe spójniki, przed którymi należy stawiać lub nie przecinek w zdaniach złożonych, poprawny zapis interpunkcyjny skrótów i skrótowców),
- dostrzega błędy i poprawia je, w razie wątpliwości korzysta ze słownika ortograficznego.

III. TWORZENIE WYPOWIEDZI

1. Elementy retoryki – uczeń:

- wypowiada się w sposób spójny, uporządkowany, logiczny, jasny i zrozumiały, na określony temat, wyraża swoją opinię, logicznie ją uzasadnia, odnosi się do poglądów autorytetów,
- prezentuje własne zdanie w dyskusji, rzeczowo je uzasadnia, stosuje retoryczne środki wyrazu, przestrzega zasad kultury słowa,
- wygłasza poprawnie przemówienie, monolog,
- stosuje językowe i pozajęzykowe środki przekazu, różnicuje je w zależności od adresata i sytuacji oficjalnej i nieoficjalnej,
- reaguje na kłamstwo, manipulację, przejawy łamania etykiety językowej,
- wygłasza tekst poetycki z pamięci, wyraża emocje, nastrój, interpretuje go głosowo,
- stosuje zasady poprawnej wymowy, intonacji, prawidłowo akcentuje wyrazy, także nietypowe,
- mówi płynnie, wyraźnie, zachowuje zasady poprawności, etykiety językowej, etyki mowy.

2. Mówienie i pisanie – uczeń:

- tworzy wypowiedzi poprawne pod względem ortograficznym, interpunkcyjnym, językowym, stylistycznym, wyczerpujące, uporządkowane, logiczne i spójne, wyraża opinię i uzasadnia swoje stanowisko, polemizuje z innymi,
- zachowuje trójdzielną kompozycję tekstu, stosuje akapit jako znak logicznego wyodrębnienia poszczególnych części tekstu, dba o spójne nawiązania pomiędzy elementami składowymi wypowiedzi,
- wykorzystuje cytat, aby wzbogacić wypowiedź, nawiązuje do jego treści w tekście, poprawnie zapisuje,
- formułuje, uwzględniając wszystkie elementy, odpowiedni układ graficzny poprawne językowo i stylistycznie: ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, pozdrowienia, gratulacje, dedykację, zawiadomienie,
- konstruuje notatkę w różnych formach, w zależności od potrzeb, na podstawie wysłuchanego i przeczytanego tekstu,
- tworzy plan ramowy i szczegółowy dłuższej wypowiedzi, uwzględnia wszystkie istotne elementy,
- streszcza, przekształca, skraca tekst uwzględniając istotne zagadnienia zawarte w wypowiedzi, zgodnie z funkcją tekstu (np. naukowego),
- tworzy współczesne formy wypowiedzi, np. e-mail, SMS, tekst na portalu społecznościowym, komentarz, zachowuje poprawność ich zapisu,
- samodzielnie tworzy wypowiedź argumentacyjną, formułuje tezę i hipotezę i je rozróżnia, dobiera argumenty i przykłady do nich, wnioskuje, używa słownictwa odpowiedniego dla tego typu wypowiedzi,
- samodzielnie zapisuje zgodnie z cechami gatunkowymi opis, charakterystykę, list prywatny i oficjalny, dziennik, pamiętnik,
- formułuje opowiadanie twórcze i odtwórcze, uwzględnia elementy świata przedstawionego, stosuje w zależności od potrzeb narrację pierwszoosobową i trzecioosobową, umieszcza dialog w wypowiedzi, mowę zależną i niezależną oraz stosuje w tekście inne formy wypowiedzi: opis przeżyć, miejsca, charakterystykę,
- zapisuje samodzielnie życiorys, CV, list motywacyjny, podanie, używając stylu urzędowego, oficjalnego,
- tworzy, zachowując odpowiednią formę graficzną, wywiad, stara się o ciekawe ujęcie tematu, wykorzystuje wiedzę dotyczącą tematu rozmowy,
- konstruuje opis dzieła sztuki (obrazu, rzeźby, plakatu, ilustracji, fotografii), wykorzystuje we własnej wypowiedzi konteksty, uwzględnia znaczenia przenośne, podejmuje próbę interpretacji,
- pisze sprawozdanie (ze spektaklu, filmu, wydarzenia) oraz recenzję (książki, filmu, spektaklu), wyraża w niej własną opinię, używa odpowiedniego słownictwa,

- tworzy prosty scenariusz przedstawienia na podstawie dzieła literackiego lub tekst twórczy, w zapisie uwzględnia tekst główny i poboczny,
- dba o estetykę zapisu.

IV. SAMOKSZTAŁCENIE - uczeń:

- korzysta i wybiera potrzebne informacje ze słownika ortograficznego, języka polskiego, wyrazów obcych, wyrazów bliskoznacznych i poprawnej polszczyzny, encyklopedii, poradników, aby sprawdzić poprawność tekstu i wzbogacić własną wypowiedź,
- korzysta w razie potrzeby z materiałów i pomocy dydaktycznych znajdujących się w bibliotekach stacjonarnych i on-line, zasobach muzeów, innych instytucji udostępniających materiały o charakterze edukacyjnym,
- wyszukuje informacje w Internecie, książkach, czasopismach, weryfikuje ich wiarygodność,
- efektywnie stosuje technologię informacyjną do realizacji określonych zadań oraz rozwija swoje umiejętności w tym zakresie
- wzbogaca wiedzę i rozwija zainteresowania dotyczące kultury, zwyczajów, tradycji własnego regionu.

Ocenę **dostateczną** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania na ocenę dopuszczającą oraz:

I. KSZTAŁCENIE LITERACKIE I KULTUROWE

1. Czytanie tekstów literackich – uczeń:

- podejmuje próbę samodzielnego odczytania tekstów współczesnych i dawnych, w tym gwarowych,
- wypowiada się na temat treści, problematyki przeczytanego, wysłuchanego utworu literackiego, tekstu kultury, problemów i zjawisk otaczającej go rzeczywistości, przedstawia własne stanowisko,
- rozumie polecenia, ogólny sens wypowiedzi innych osób, uważnie słucha reaguje na wypowiedzi nauczyciela i rówieśników,
- rozpoznaje elementy informacyjne, emocjonalne i wartościujące, perswazyjne w tekście, określa ich funkcje w wypowiedzi,
- wyszukuje potrzebne informacje, formułuje pytania i odpowiedzi dotyczące tekstu, określa jego tematykę, parafrazuje, ocenia wartość wypowiedzi, odróżnia opinię od faktu, fikcję od rzeczywistości oraz od kłamstwa,
- rozpoznaje funkcję tekstu o charakterze emocjonalnym, argumentacyjnym, wskazuje tezę, argumenty, przykłady.

2. Odbiór tekstów kultury – uczeń:

- odczytuje tekst kultury (utwór literacki, obraz, rzeźbę, plakat, grafikę, ilustrację, fotografię) samodzielnie na poziomie dosłownym, z pomocą podejmuje próbę analizy metaforycznej i krytycznej, w odniesieniu do właściwych kontekstów (kulturowego, biograficznego, historycznego), opisuje problematykę utworu, określa jego temat,
- wskazuje w tekście przykłady perswazji, sugestii, ironii, manipulacji językowej, nieskomplikowane aluzje,
- rozpoznaje i określa cechy nadawcy i odbiorcy wypowiedzi,
- odróżnia gatunki epickie: powieść i jej odmiany, opowiadanie, nowela, legenda, baśń, przypowieść (parabolę), mit, bajkę, pamiętnik, dziennik, epopcję,
- odczytuje sens utworu, odwołuje się do wartości moralnych i etycznych w nim przedstawionych, wyjaśnia motywy działania bohaterów,
- określa funkcję tytułu, podtytułu, motto tekstu,
- opisuje elementy świata przedstawionego w tekście epickim, odróżnia bohaterów głównych i drugoplanowych, wątek główny od pobocznego, omawia fabułę i odróżnia ją od akcji, wskazuje punkt kulminacyjny i określa jego znaczenie w utworze,
- rozróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej, narratora do autora, osobę mówiącą od bohatera, krótko charakteryzuje,
- wyodrębnia elementy innych form wypowiedzi w utworze epickim (opowiadanie, opis),
- zna pojęcia: realizm, fantastyka,

- wyszukuje potrzebne informacje w spisie treści, przypisach, indeksie, wykorzystuje cytaty z poszanowaniem praw autorskich,
- wskazuje i podejmuje próbę wyjaśnienia puenty utworu,
- wyjaśnia znaczenie archaizmów i wyrazów gwarowych w utworze, w razie potrzeby posługuje się przypisami, słowniczkiem,
- formułuje prosty przypis,
- wymienia podstawowe cechy tekstu artystycznego, naukowego, popularnonaukowego, publicystycznego, wyszukuje w nich informacje wyrażone wprost, proste informacje przekazane pośrednio,
- nazywa i rozpoznaje gatunki dziennikarskie: wywiad, artykuł, felieton, reportaż,
- wskazuje cechy liryki w tekście poetyckim,
- rozróżnia gatunki liryczne: hymn, sonet, pieśń, tren, fraszka, wiersz wolny,
- opisuje podmiot liryczny, bohatera wiersza, nie utożsamia ich z autorem,
- dostrzega poszczególne obrazy poetyckie i określa sposób obrazowania,
- rozpoznaje środki stylistyczne w utworze: epitet, metaforę, porównanie (w tym homeryckie), uosobienie i ożywienie, wyraz dźwiękonaśladowczy, anaforę, powtórzenie, apostrofę, inwokację, neologizm, prozaizm, kolokwializm, archaizację, eufemizm, pytanie retoryczne,
- opisuje elementy budowy rytmicznej tekstu: strofa, wers, refren, rym, ilość sylab w wersie,
- podaje cechy bajki, przykłady utworów należących do literatury dydaktycznej,
- wymienia elementy poszczególnych rodzajów literackich w balladzie, satyrze,
- posługuje się słownictwem związanym z dramatem: akt, scena, tekst główny i poboczny (didaskalia), dialog i monolog (w tym wewnętrzny), zna podstawowe cechy tragedii, komedii, dramatu właściwego, potrafi przyporządkować typowy utwór do odpowiedniego gatunku dramatycznego,
- czyta z podziałem na role dramat i scenariusz, rozumie specyficzną budowę i treść utworu,
- zna podstawową terminologię dotyczącą filmu i teatru oraz określa rolę osób uczestniczących w powstawaniu (kolejnych etapów) tych dzieł sztuki,
- dostrzega różnice między adaptacją teatralną i filmową a tekstem literackim,
- określa i analizuje cechy komiksu, piosenki,
- wskazuje elementy komiczne i tragiczne w dziele, odnosi się do sytuacji bohaterów,
- podejmuje próbę analizy prostego użycia symbolu i alegorii w tekstach kultury,
- rozpoznaje w wypowiedziach innych osób elementy retoryczne: wyliczenia, wykrzyknienia, pytania retoryczne, apostrofy, powtórzenia,
- dostrzega funkcje środków językowych i pozajęzykowych w filmie, przedstawieniu teatralnym, reklamie,
- wskazuje aforyzm, anegdotę,

- dostrzega związki między dziełem literackim a tekstem kultury, z pomocą odnosi się do kontekstów, które są pomocne w ich odczytaniu,
- dokonuje, z pomocą, przekładu intersemiotycznego tekstów kultury, prezentuje wyniki w ramach projektu grupowego.

II. KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

1. Gramatyka języka polskiego - uczeń:

- rozpoznaje części mowy: odmienne - rzeczownik (pospolite i własne, żywotne i nieżywotne, osobowe i nieosobowe), przymiotnik, czasownik (dokonany i niedokonany, strona czynna, bierna, zwrotna), liczebnik i jego typy, zaimek; nieodmienne - przysłówek, przyimek, spójnik, partykułę,
- potrafi odmieniać i określać podstawowe formy gramatyczne odmiennych części mowy,
- oddziela temat wyrazu od końcówki w wyrazach, w których występują oboczności,
- tworzy przysłówki od przymiotników,
- rozpoznaje imiesłowy, tworzy je i odmienia,
- rozpoznaje części zdania: podmiot, orzeczenie, przydawkę, dopełnienie, okolicznik,
- wskazuje zdania bezpodmiotowe,
- wskazuje związki wyrazów w zdaniu oraz zależności między zdaniami składowymi, określa człon nadrzędny i podrzędny w związkach wyrazowych i zdaniach,
- przekształca zdanie pojedyncze na złożone i odwrotnie oraz wypowiedzenia z imiesłowowym równoważnikiem zdania na zdania złożone i odwrotnie; mowę zależną na niezależną i odwrotnie,
- nazywa i określa zdania pojedyncze (rozwinęte i nierozwinęte, pod względem celu: oznajmujące, rozkazujące, pytające, wykrzyknikowe) oraz złożone (współrzędnie i podrzędnie),
- dzieli zdania złożone, także wielokrotnie, na zdania składowe,
- tworzy wykresy typowych zdań pojedynczych, złożonych i wielokrotnie złożonych,
- rozumie pojęcia: wyraz podstawowy i pochodny, rodzina wyrazów, podstawa słowotwórcza, formant, rdzeń, wskazuje je na typowych przykładach,
- dzieli głoski na dźwięczne i bezdźwięczne, miękkie i twarde, ustne i nosowe,
- wskazuje na przykładach omawianych podczas lekcji zjawiska: utraty dźwięczności w wygłosie, upodobnień pod względem dźwięczności, uproszczeń grup spółgłoskowych.

2. Zróżnicowanie języka - uczeń:

- rozumie różnice między wyrazem pokrewnym i bliskoznacznym,
- podaje przykłady synonimów, antonimów, homonimów
- zna typy wyrazów złożonych, skrótów i skrótowców,

- rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone,
- posługuje się w wypowiedziach przysłowiami, powiedzeniami, związkami frazeologicznymi,
- wyjaśnia różnice między słowotwórczym i rzeczywistym znaczeniem wyrazu, treścią i zakresem wyrazu, rozpoznaje wyrazy o mniejszym zakresie i bogatszej treści,
- objaśnia pojęcia: język ogólnonarodowy, gwara, dialekt, odmiana środowiskowa języka.

3. Komunikacja językowa i kultura języka – uczeń:

- wskazuje na typowych przykładach styl oficjalny i nieoficjalny, urzędowy (mówiony i pisany), artystyczny,
- charakteryzuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi,
- dostosowuje wypowiedź, jej styl i język, do sytuacji komunikacyjnej,
- dostrzega intencje wypowiedzi wyrażoną wprost oraz w przenośni,
- stosuje normy językowe, zasady grzecznościowe, zwłaszcza w wypowiedziach publicznych, zna językowe sposoby osiągnięcia porozumienia,
- podaje proste przykłady manipulacji, perswazji, prowokacji językowej,
- podtrzymuje kontakt z odbiorcą,
- zauważa większość błędów językowych, stara się je poprawić z pomocą różnych źródeł,
- stosuje w praktyce podstawową wiedzę z zakresu poprawności i etykiety językowej.

4. Ortografia i interpunkcja - uczeń

- stosuje w praktyce większość zasad ortograficznych: u, ó, rz, ż, ch, h, ę, en, em, ą, on, om, wielka i mała litera, pisownia przedrostków i zakończeń wyrazów, miękkości spółgłosek, przymiotników złożonych, cząstki -by i partykuły -nie z różnymi częściami mowy, przymków, dotyczące rozbieżności między mową a pismem,
- zna podstawowe wyjątki od poznanych reguł i wykorzystuje ich znajomość w praktyce,
- stosuje podstawowe zasady interpunkcyjne (w tym: oddziela przecinkiem zdania składowe, wymienia podstawowe spójniki, przed którymi należy stawiać lub nie przecinek w zdaniach złożonych, poprawny zapis interpunkcyjny skrótów i skrótowców),
- dostrzega błędy i stara się je poprawić, w razie wątpliwości korzysta ze słownika ortograficznego.

III. TWORZENIE WYPOWIEDZI

1. Elementy retoryki – uczeń:

- wypowiada się w sposób spójny, uporządkowany, jasny i zrozumiały na określony temat, wyraża swoją opinię, logicznie ją uzasadnia,
- uczestniczy w dyskusji, przestrzega zasad kultury słowa,

- wygłasza krótkie przemówienie, monolog,
- stosuje językowe i pozajęzykowe środki przekazu, różnicuje je w zależności od adresata i sytuacji,
- wykorzystuje w praktyce językowe sposoby osiągnięcia porozumienia,
- wygłasza tekst poetycki z pamięci, podejmuje próbę jego interpretacji głosowej, wyraża emocje,
- zna zasady poprawnej wymowy, intonacji, prawidłowo akcentuje wyrazy, także nietypowe,
- mówi płynnie, wyraźnie, stara się zachować zasady poprawności i etykiety językowej.

2. **Mówienie i pisanie – uczeń:**

- tworzy wypowiedzi poprawne pod względem ortograficznym, interpunkcyjnym, językowym, zgodne z tematem, uporządkowane, logiczne i spójne, wyraża opinię i uzasadnia swoje stanowisko,
- zachowuje trójdzieloną kompozycję tekstu, stosuje akapit jako znak logicznego wyodrębnienia poszczególnych części tekstu,
- wykorzystuje cytaty, aby wzbogacić wypowiedź,
- formułuje, uwzględniając wszystkie elementy i odpowiedni układ graficzny: ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, pozdrowienia, gratulacje, dedykację, zawiadomienie,
- konstruuje notatkę w różnych formach, na podstawie wysłuchanego i przeczytanego tekstu,
- tworzy plan ramowy i szczegółowy dłuższej wypowiedzi,
- streszcza, przekształca, skraca tekst uwzględniając istotne zagadnienia zawarte w wypowiedzi,
- zapisuje krótkie, współczesne formy wypowiedzi, np. e-mail, SMS, tekst na portalu społecznościowym, komentarz, zachowuje poprawność ich zapisu,
- tworzy wypowiedź argumentacyjną, formułuje tezę i hipotezę i je rozróżnia, dobiera argumenty i przykłady do nich, wnioskuje, używa słownictwa odpowiedniego dla tego typu wypowiedzi,
- samodzielnie zapisuje krótki opis, charakterystykę, list prywatny i oficjalny,
- formułuje opowiadanie twórcze i odtwórcze, uwzględnia niezbędne elementy świata przedstawionego, stosuje w zależności od potrzeb narrację pierwszoosobową i trzecioosobową, umieszcza dialog w wypowiedzi oraz stosuje w tekście inne formy wypowiedzi: opis przeżyć, miejsca, charakterystykę,
- charakteryzuje postać rzeczywistą, bohatera fikcyjnego, siebie, porównuje cechy postaci rzeczywistych i fikcyjnych,
- zapisuje samodzielnie życiorys, CV, list motywacyjny, podanie,
- tworzy, zachowując odpowiednią formę graficzną, wywiad,

- konstruuje opis dzieła sztuki (obrazu, rzeźby, plakatu, ilustracji, fotografii), wykorzystuje we własnej wypowiedzi konteksty, uwzględnia znaczenia przenośne,
- pisze sprawozdanie (ze spektaklu, filmu, wydarzenia) oraz schematyczną recenzję (książki, filmu, spektaklu), wyraża w niej własną opinię,
- tworzy, wspólnie z innymi, prosty scenariusz przedstawienia na podstawie dzieła literackiego lub tekst twórczy, w zapisie uwzględnia tekst główny i poboczny,
- zachowuje estetykę zapisu.

IV. SAMOKSZTAŁCENIE – uczeń:

- korzysta i wybiera potrzebne informacje ze słownika ortograficznego, języka polskiego, wyrazów obcych, wyrazów bliskoznacznych i poprawnej polszczyzny, encyklopedii, czasopism,
- korzysta w razie potrzeby z materiałów i pomocy dydaktycznych znajdujących się w bibliotece,
- wyszukuje informacje w Internecie i ocenia ich rzetelność, wiarygodność,
- wzbogaca wiedzę na temat kultury, tradycji i zwyczajów regionu, korzystając z różnych źródeł.

Ocenę **dopuszczającą** otrzymuje uczeń, który spełnia następujące wymagania:

I. KSZTAŁCENIE LITERACKIE I KULTUROWE

1. Czytanie tekstów literackich – uczeń:

- czyta teksty współczesne i dawne, w tym gwarowe,
- wypowiada się na temat treści przeczytanego, wysłuchanego utworu literackiego, tekstu kultury, problemów i zjawisk otaczającej go rzeczywistości,
- rozumie polecenia, ogólny sens wypowiedzi innych osób,
- wskazuje elementy, informacyjne, emocjonalne i wartościujące, perswazyjne w tekście,
- wyszukuje potrzebne informacje, odróżnia fakt od opinii, formułuje pytania i odpowiedzi dotyczące tekstu,
- rozpoznaje charakter tekstu: emocjonalny, argumentacyjny, wskazuje tezę, argumenty, przykłady.

2. Odbiór tekstów kultury – uczeń:

- odczytuje tekst kultury (utwór literacki, obraz, rzeźbę, plakat, grafikę, ilustrację, fotografię) samodzielnie na poziomie dosłownym, z pomocą podejmuje próbę analizy metaforycznej i krytycznej, określa ogólny sens i problem utworu, z pomocą podaje konteksty właściwe dla dzieła,
- wskazuje w tekście przykłady perswazji, sugestii, ironii, manipulacji językowej,
- rozpoznaje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi,
- wskazuje cechy epiki jako rodzaju literackiego, nazywa gatunki epickie: powieść i jej odmiany, opowiadanie, nowela, legenda, baśń, przypowieść (parabolę), mit, bajkę, pamiętnik, dziennik, epopeję,
- odczytuje ogólny sens utworu, wartości pozytywne w nim przedstawione, wskazuje i omawia motywy działania bohaterów,
- wskazuje tytuł, podtytuł, motto tekstu,
- wskazuje elementy świata przedstawionego w tekście epickim, odróżnia bohaterów głównych i drugoplanowych, wątek główny od pobocznego, odtwarza własnymi słowami zdarzenia z utworu, wskazuje punkt kulminacyjny,
- rozróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej, narratora do autora, osobę mówiącą od bohatera,
- rozpoznaje elementy innych form wypowiedzi w utworze epickim (opowiadanie, opis),
- posługuje się ze spisem treści, przypisem, indeksem, cytatem z poszanowaniem praw autorskich,
- stara się określić puentę utworu,
- rozpoznaje archaizmy i wyrazy gwarowe w utworze, omawia ich znaczenie przy pomocy przypisów, słowniczka,

- rozróżnia tekst artystyczny od naukowego, popularnonaukowego, publicystycznego, wyszukuje w nich informacje wyrażone wprost,
- nazywa gatunki dziennikarskie: wywiad, artykuł, felieton, reportaż,
- czyta utwory liryczne i określa cechy tego rodzaju literackiego,
- rozpoznaje gatunki liryczne: hymn, sonet, pieśń, tren, fraszka, wiersz wolny,
- rozróżnia podmiot liryczny od bohatera utworu i od autora,
- zauważa i krótko opisuje obrazy poetyckie,
- rozpoznaje z pomocą nauczyciela środki stylistyczne w utworze: epitet, metaforę, porównanie (w tym homeryckie), uosobienie i ożywienie, wyraz dźwiękonaśladowczy, anaforę, powtórzenie, apostrofę, inwokację, neologizm, prozaizm, kolokwializm, archaizację, eufemizm, pytanie retoryczne,
- wymienia elementy budowy rytmicznej tekstu: strofa, wers, refren, rym, ilość sylab w wersie,
- identyfikuje balladę, satyrę jako gatunek mieszany,
- dostrzega cechy dramatu jako rodzaju literackiego, wskazuje jego elementy: akt, scena, tekst główny i poboczny (didaskalia), dialog i monolog (w tym wewnętrzny), zna podział gatunków dramatycznych (tragedia, komedia, dramat właściwy),
- czyta dramat i scenariusz, rozumie specyficzną budowę i treść utworu,
- zna podstawową terminologię dotyczącą filmu i teatru oraz określa osoby uczestniczące w powstawaniu tych dzieł sztuki,
- zna pojęcia adaptacji teatralnej i filmowej,
- określa cechy komiksu, piosenki,
- wskazuje elementy komiczne i tragiczne w dziele,
- wskazuje, z pomocą, symbol i alegorię w tekstach kultury, elementy retoryczne w wypowiedzi: wyliczenia, wykrzyknienia, pytania retoryczne, apostrofy, powtórzenia,
- zna pojęcia: aforyzm, anegdota,
- dostrzega, nie zawsze samodzielnie, związki między dziełem literackim a tekstem kultury, odnosi się do kontekstów,
- dokonuje, z pomocą, przekładu intersemiotycznego tekstów kultury.

II. KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

1. Gramatyka języka polskiego - uczeń:

- rozpoznaje typowe przykłady części mowy: odmienne - rzeczownik (pospolite i własne, żywotne i nieżywotne, osobowe i nieosobowe), przymiotnik, czasownik (dokonany i niedokonany, strona czynna, bierna, zwrotna), liczebnik i jego typy, zaimek; nieodmienne - przysłówki, przymimek, spójnik, partykułę,
- potrafi odmieniać i określać podstawowe formy gramatyczne odmiennych części mowy,
- oddziela temat wyrazu od końcówki na prostych przykładach,

- tworzy typowe przysłówki od przymiotników,
- zna pojęcie imiesłowu, z pomocą tworzy różne ich typy i je odmienia,
- rozpoznaje wśród typowych przykładów części zdania: podmiot, orzeczenie, przydawkę dopełnienie, okolicznik,
- wskazuje typowe zdania bezpodmiotowe,
- wskazuje związki wyrazów w zdaniu oraz zależności między zdaniami składowymi, określa z pomocą człon nadrzędny i podrzędny,
- przekształca, na podstawie przykładów omawianych na lekcji, zdanie pojedyncze na złożone i odwrotnie oraz wypowiedzenia z imiesłowowym równoważnikiem zdania na zdania złożone i odwrotnie; mowę zależną na niezależną i odwrotnie,
- nazywa i określa na typowych przykładach zdania pojedyncze (rozwinęte i nierozwinęte, pod względem celu: oznajmujące, rozkazujące pytające wykrzyknikowe) oraz złożone (współrzędnie i podrzędnie),
- dzieli, z pomocą, zdania złożone na zdania składowe,
- zna pojęcia: wyraz podstawowy i pochodny, rodzina wyrazów, podstawa słowotwórcza, formant, rdzeń, wskazuje je na prostych przykładach,
- rozróżnia formanty pod względem pełnionej funkcji,
- wskazuje różnice między literą a głosem, rozróżnia samogłoski i spółgłoski,
- dzieli, niekiedy z pomocą, głoski na dźwięczne i bezdźwięczne, miękkie i twarde, ustne i nosowe,
- poprawnie dzieli wyraz na sylaby,
- zna zjawiska: utraty dźwięczności w wygłosie, upodobnień pod względem dźwięczności, uproszczeń grup spółgłoskowych.

2. Zróżnicowanie języka – uczeń:

- wskazuje różnice między wyrazem pokrewnym, bliskoznacznym,
- odróżnia synonimy, antonimy, homonimy,
- rozróżnia typy wyrazów złożonych, skrótów i skrótowców,
- wskazuje proste przykłady wyrazów rodzimych i zapożyczonych,
- rozumie znaczenie prostych przysłów, powiedzeń, związków wyrazowych,
- rozróżnia słowotwórcze i rzecztywiste znaczenie wyrazu, treść i zakres wyrazu,
- zna pojęcia: język ogólnonarodowy, gwara, dialekt, odmiana środowiskowa języka.

3. Komunikacja językowa i kultura języka – uczeń:

- dostrzega zróżnicowanie stylistyczne i języka (oficjalny i nieoficjalny, urzędowy, artystyczny),
- identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi,
- dostosowuje wypowiedź do typowej sytuacji komunikacyjnej,
- dostrzega intencje wypowiedzi wyrażoną wprost, prostą intencję przenośną,
- stara się stosować normy językowe, zasady grzecznościowe, zwłaszcza w wypowiedziach publicznych, językowe sposoby osiągnięcia porozumienia,

- zna pojęcia manipulacji, perswazji, prowokacji językowej,
- podejmuje próbę inicjowania kontaktu, stara się go podtrzymać,
- zna pojęcie błędu językowego, stosuje podstawowe zasady poprawności i etykiety językowej.

4. Ortografia i interpunkcja – uczeń:

- zna i stara się stosować w praktyce podstawowe zasady ortograficzne: u, ó, rz, ź, ch, h, ę, en, em, a, on, om, wielka i mała litera, pisownia przedrostków i zakończeń wyrazów, miękkości spółgłosek, przymiotników złożonych, cząstki -by i partykuły -nie z różnymi częściami mowy, przyimków, dotyczące rozbieżności między mową a pismem,
- zna podstawowe wyjątki od poznanych reguł,
- zna i stara się stosować podstawowe zasady interpunkcyjne (w tym: oddziela przecinkiem zdania składowe, wymienia podstawowe spójniki, przed którymi należy stawiać lub nie przecinek w zdaniach złożonych, poprawny zapis interpunkcyjny skrótów i skrótowców),
- rzadko dostrzega błędy, w razie wątpliwości korzysta ze słownika ortograficznego.

III. TWORZENIE WYPOWIEDZI

1. Elementy retoryki – uczeń:

- wypowiada się na określony temat, wyraża swoją opinię i krótko, logicznie ją uzasadnia,
- podejmuje próbę uczestnictwa w dyskusji,
- wygłasza krótkie przemówienie, monolog, tekst poetycki z pamięci,
- stosuje językowe i pozajęzykowe środki przekazu,
- prawidłowo akcentuje wyrazy i zdania, stara się o poprawną wymowę, intonację w tekście mówionym,
- tworzy wypowiedź komunikatywną, nie popełnia rażących błędów językowych.

2. Mówienie i pisanie – uczeń:

- tworzy wypowiedzi poprawne pod względem ortograficznym, interpunkcyjnym, językowym, zgodne z tematem, uporządkowane,
- zachowuje trójdzielną kompozycję tekstu,
- stosuje cytaty w tworzonej wypowiedzi,
- formułuje, uwzględniając niezbędne elementy i odpowiedni układ graficzny: ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, pozdrowienia, gratulacje, dedykację, zawiadomienie,
- konstruuje krótką notatkę w różnych formach, na podstawie wysłuchanego i przeczytanego tekstu,
- tworzy plan dłuższej wypowiedzi,
- streszcza, przekształca tekst uwzględniając najważniejsze zagadnienia zawarte w wypowiedzi,

- zapisuje krótkie, współczesne formy wypowiedzi, np. e-mail, SMS, tekst na portalu społecznościowym, komentarz, stara się zachować poprawność ich zapisu,
- tworzy wypowiedź argumentacyjną, z pomocą formułuje tezę i hipotezę, dobiera argumenty i przykłady (rozdziela je), wnioskuje, stara się używać słownictwa odpowiedniego dla tego typu wypowiedzi,
- zapisuje, zgodnie ze schematem, opis, charakterystykę, list prywatny i oficjalny,
- formułuje opowiadanie twórcze i odtwórcze, uwzględnia podstawowe elementy świata przedstawionego, stosuje narrację pierwszoosobową i trzecioosobową, umieszcza dialog w wypowiedzi,
- charakteryzuje krótko postać rzeczywistą, bohatera fikcyjnego, siebie, porównuje cechy postaci,
- zapisuje samodzielnie życiorys, CV, z pomocą list motywacyjny, podanie,
- tworzy, zachowując odpowiednią formę, wywiad,
- konstruuje opis dzieła sztuki (obrazu, rzeźby, plakatu, ilustracji, fotografii), z pomocą wykorzystuje we własnej wypowiedzi konteksty,
- pisze krótkie sprawozdanie (ze spektaklu, filmu, wydarzenia) oraz schematyczną recenzję (książki, filmu, spektaklu),
- tworzy, wspólnie z innymi, scenariusz przedstawienia na podstawie dzieła literackiego lub tekst twórczy,
- stara się zachować estetykę zapisu.

IV. SAMOKSZTAŁCENIE – uczeń:

- korzysta, zazwyczaj poprawnie, ze słownika ortograficznego, języka polskiego, wyrazów obcych, wyrazów bliskoznacznych i poprawnej polszczyzny,
- korzysta z materiałów i pomocy dydaktycznych znajdujących się w bibliotece,
- wyszukuje informacje w Internecie
- wyszukuje informacje na temat kultury własnego regionu.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który nie osiąga poziomu wymagań koniecznych, brak mu nawet minimalnej aktywności w zdobywaniu wiedzy i umiejętności, w związku z tym nie jest w stanie, nawet z pomocą nauczyciela, wykonać zadań o niewielkim stopniu trudności.